

Rapportage

Voormalig gebruik DPS-matrix

GR Werk en Inkomen Lekstroom

Datum: 25 oktober 2023

Inhoud

1. Inleiding.....	2
2. Leeswijzer.....	2
3. Samenvatting	3
4. DPS-matrix binnen WIL.....	5
5. Ontwikkelingen vanaf juni 2022	10
6. Verhouding gebruik fraudescorekaart tot de vereisten van de Avg	12
7. Uitspraak 5 februari 2020 van rechtbank Den Haag.....	16

1. Inleiding

De Gemeenschappelijke regeling (GR) Werk en Inkomen Lekstroom startte 1 mei 2013 als samenwerkingsorgaan voor de uitvoering van onder andere de Participatiewet voor de gemeenten Houten, IJsselstein, Lopik, Nieuwegein en (toen nog) Vianen. Per 1 januari 2020 trad de gemeente Vianen uit de GR wegens de vorming van de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden.

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) deed op 26 september 2023 per brief een verzoek aan het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling Werk en Inkomen Lekstroom (verder te noemen WIL) om een rapportage op te leveren over het gebruik van de fraudescorekaart of een variant daarvan, de DPS-matrix.

Onderstaande rapportage is de reactie van WIL op dit verzoek.

2. Leeswijzer

In hoofdstuk 3 vindt u de samenvatting van onze rapportage.

In hoofdstuk 4 beschrijven wij hoe WIL de DPS-matrix in de periode mei 2016 tot juni 2022 gebruikte en delen we enkele ontwikkelingen uit deze jaren.

In dit hoofdstuk vindt u ook het antwoord op de vragen 2, 7 en 8.

In hoofdstuk 5 geven wij de redenen aan die leidden tot het besluit om op 20 juni 2022 per direct te stoppen met het gebruik van de DPS-matrix.

In dit hoofdstuk vindt u ook het antwoord op vraag 4.

In hoofdstuk 6 gaan wij in op de verhouding van het gebruik van de fraudescorekaart tot de vereisten van de Avg, zoals door u gevraagd. Tevens geven wij aan waarom wij geen DPIA op de DPS-matrix hebben uitgevoerd. Dit is een antwoord op vraag 5.

Tot slot gaan wij in hoofdstuk 7 in op de uitspraak van 5 februari 2020 van de rechtbank Den Haag over het systeem Syri, en de rol van de Functionaris Gegevensbescherming van WIL. Met daarbij een reactie op de vragen 1, 3 en 6.

3. Samenvatting

Mensen die een uitkering aanvragen bij Werk en Inkomen Lekstroom (WIL) verkeren vaak in een kwetsbare positie. In onze dienstverlening gaan wij hier bewust mee om. WIL gaat uit van het vertrouwen in de klant en treedt de klant met respect tegemoet. Een foutje maken kan, maar daarmee ben je nog geen fraudeur. Dat is een andere benadering dan streng de wet volgen. We doen zorgvuldig onderzoek en komen daarna tot een beslissing.

Elke aanvraag voor een uitkering beoordelen wij zo zorgvuldig mogelijk. Elke aanvrager nodigen wij uit voor een persoonlijk gesprek. Tijdens dit gesprek maken we gebruik van een vragenlijst en stellen we waar nodig verdiepende vragen. Daarna beoordelen we wat de vervolgstappen zijn: een verkorte aanvraagprocedure of, als er aanleiding voor is, een reguliere procedure.

Gebruik DPS-matrix door WIL

Om te bepalen of iemand een regulier of verkort aanvraagproces doorliep bij het aanvragen van een uitkering, maakte WIL tussen mei 2016 en 20 juni 2022 naast informatie uit het persoonlijke gesprek, ook gebruik van de uitkomst van de DPS-matrix. We pasten het toe als een beslissondersteunend instrument.

Tot mei 2016 volgden mensen die een uitkering aanvroegen standaard het reguliere aanvraagproces. Sinds het gebruik van de DPS-matrix, doorliep gemiddeld genomen 4 op de 5 aanvragers een verkorte procedure. Met verkorte procedure bedoelen we een vereenvoudigde procedure. Een procedure die voor de aanvrager minder belastend is en over het algemeen ook korter duurt.

Met de DPS-matrix werd geen fraude vastgesteld. Het doel van het gebruik van de DPS-matrix in combinatie met een persoonlijk gesprek, was meerledig:

- aanvragers van een uitkering niet onnodig belasten met het overleggen van een grote hoeveelheid documenten;
- op een objectieve manier helpen bepalen of een klant de reguliere route of de verkorte route kon doorlopen;
- efficiënter werkproces.

WIL stelt zich op het standpunt dat inwoners van de gemeenten Nieuwegein, IJsselstein, Lopik en Houten geen schade hebben ondervonden van het gebruik van de DPS-matrix. Dit standpunt wordt ondersteund door de cliëntenraad.

Opbouw en validering DPS-matrix

De DPS-matrix baseerde zich grotendeels op de landelijk ontwikkelde fraudescorekaart. In de DPS-matrix zijn wel aanpassingen doorgevoerd, waardoor deze zich onderscheidde van de fraudescorekaart. Zo werd uitdrukkelijk het eigen oordeel van de poortmedewerker bij de vaststelling van de uitkomsten onderdeel van de DPS-matrix en werden in 2021 na een beheertoets enkele vragen aangepast.

Door de vraagstelling van onderzoeksjournalisten werd bij WIL duidelijk dat de matrix in de loop der tijd niet met enige regelmaat gevalideerd was. Een validering was eerder door de landelijke ontwikkelaars wel uitgevoerd, maar moest vanwege het tijdsverloop als verouderd worden aangemerkt. Dit was voor WIL reden om in juni 2022 te stoppen met het gebruik van de DPS-matrix.

Terugblik tijdigheid besluit stopzetting DPS-matrix

Met het vaststellen dat de DPS-matrix niet meer valide was, verviel ook de basis voor WIL om nog van de DPS-matrix gebruik te willen maken. Wij willen alleen werken met instrumenten en (software)programma's die voldoende gevalideerd zijn en voldoen aan de geldende wet- en regelgeving. WIL is dan ook definitief gestopt met het gebruik van de DPS-matrix, zoals in deze rapportage uitgebreid wordt toegelicht.

Door de Autoriteit Persoonsgegevens is in haar informatieverzoek verwezen naar de uitspraak van de Rechtbank van Den Haag uit 2020 over Syri. In deze uitspraak is door WIL geen relatie gelegd met de DPS-matrix. Beide zijn naar de mening van WIL ook onvergelijkbaar. Ook is door de AP verwezen naar het stopzetten door de BKWI met het via Suwinet beschikbaar stellen van de landelijke fraudescorekaart alsmede het advies hierover van de VNG. WIL heeft nooit gebruik gemaakt van de fraudescorekaart via het BKWI. Een stopzetting had dan ook geen gevolg voor ons. Het BKWI-besluit en het VNG-advies waren bij WIL ook niet bekend c.q. zijn als signaal bij WIL niet ontvangen.

Als WIL eerder had vastgesteld dat de validering van de DPS-matrix (sterk) verouderd was, dan waren we eerder met het gebruik ervan gestopt.

4. DPS-matrix binnen WIL

Aanvragen uitkering bij WIL vóór invoering DPS-matrix

Inwoners die een uitkering aanvragen bij WIL, melden zich bij de Poort. Na een persoonlijk gesprek met een medewerker, werd voorheen (vóór 2016) van alle klanten veel informatie – voorzien van bewijsstukken - gevraagd om te bewijzen dat ze recht hadden op een uitkering.

Veel bewijsstukken opvragen bij een klant en deze onderzoeken heeft nadelen, zowel voor de klant als voor WIL. In de praktijk blijkt het vaak ook niet nodig. We zochten naar een manier waarmee we minder mensen zouden belasten met het opvragen van veel bewijsstukken.

Gebruik DPS-matrix bij WIL mei 2016 - juni 2022

WIL startte in mei 2016 met het gebruik van de diagnose- en matchingstool van leverancier CompetenSYS B.V. Dit om bij de uitvoering van de Participatiewet een beter inzicht te krijgen in de opbouw van het bijstandsbestand en de mogelijkheden voor het inzetten van participatie- en re-integratieondersteuning.

Als extra module werd hier ook de door CompetenSYS geleverde DPS-matrix aan toegevoegd. DPS staat voor: Diagnosticeren, Plannen en Sturen.

Dit instrument hielp om in het poortproces op een objectieve manier te bepalen wie de reguliere dan wel de verkorte aanvraagprocedure kon doorlopen. Met verkorte procedure bedoelen we een vereenvoudigde procedure. Een procedure die voor de aanvrager minder belastend is en over het algemeen ook korter duurt.

Doelstelling

(tevens beantwoording vraag 2)

Doel van het gebruik van de DPS-matrix was een efficiënter aanvraagproces voor zowel de aanvragers als WIL met minder controle daar waar dat mogelijk was. De DPS-matrix hielp door middel van een risico-inschatting - in combinatie met een persoonlijk gesprek - op een objectieve manier te bepalen of een klant de reguliere aanvraagprocedure of de verkorte procedure kon doorlopen.

Daarnaast was het doel dat de aanvrager minder stukken hoefde in te leveren wat tot minder inbreuk in zijn persoonlijke levenssfeer leidde.

Hoe werkt de DPS-matrix

De DPS-matrix combineerde de kans op uitstroom naar werk met de risico's op regelovertreding. De DPS-matrix maakte voor het in beeld brengen van de klanten op uitstroom naar werk gebruik van de diagnose die voortvloeide uit de diagnose- en matchingtool van CompetenSys, waarin een bemiddelingsconclusie werd vastgesteld. Als er in de diagnose geen belemmeringen voor het aanvaarden van werk werden vastgesteld, dan leidde dit tot de conclusie van een hoge kans op uitstroom. Bleken er in de diagnose wel belemmeringen dan was de conclusie een lage kans op uitstroom.

De risico's op regelovertreding werden vastgesteld aan de hand van een korte (aanvullende) vragenlijst. Hierbij is door de leverancier gebruik gemaakt van de landelijk ontwikkelde fraudescorekaart, welke zij in haar eigen software (de diagnose- en matchingtool) inbouwde. Bij het risico op regelovertreding werd aan de hand van de vragenlijst gekeken naar het risico van één van de zes fraudevormen: witte fraude, grijze fraude, zwarte fraude, samenlevingsfraude, vermogensfraude en adresfraude. Als er een hoog frauderisico werd gesignaleerd, dan werd in de DPS-matrix ook aangegeven voor welke van de zes fraudevormen dit risico werd gesignaleerd.

De fraudescorekaart werd eerder landelijk ontwikkeld met ondersteuning van het Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid. Dit gebeurde in het kader van het programma Hoogwaardig Handhaven. Hiervoor werd in de ontwikkelperiode onderzoek gedaan, resultaten van door diverse gemeenten uitgevoerd fraudeonderzoek bekeken en werden handhavings- en fraudedeskundigen geraadpleegd. Dit leidde uiteindelijk tot een instrument dat aan belangstellende gemeenten op verschillende manieren beschikbaar werd gesteld. Zo kon dit als invuldocument (in Excel-vorm) worden gedownload op de site van Stimulansz en ook werd de fraudescorekaart aan gemeenten beschikbaar gesteld via Suwinet.

De leverancier heeft ons toegelicht dat de fraudescorekaart op verzoek van enkele gemeenten als een extra module aan hun diagnosetool is toegevoegd. Het gaat hier dus om software, los van de Suwinet inzichtapplicatie. Dit vereenvoudigde de vastlegging en de eenduidige (digitale) verwerking van dit instrument.

De DPS in de praktijk van WIL

De DPS-matrix werd ingevuld aan de hand van een set vragen die tijdens het intakegesprek aan een aanvrager van een bijstandsuitkering werd gesteld. De vragen hadden onder meer betrekking op leeftijd, beroep, werksituatie, woonsituatie, inkomen en bezit. De vragenlijst zoals deze gebruikt werd na de update van 2021 – waarover later meer - is opgenomen als bijlage 1.

De antwoorden op deze vragen werden gewogen gescoord en de scores bij elkaar bepaalden of er sprake zou zijn van een laag risico op regelovertreding of een hoog risico.

De vier mogelijke uitkomsten waren:

- A. Hoge kans op uitstroom, laag risico op regelovertreding
- B. Lage kans op uitstroom, laag risico op regelovertreding
- C. Hoge kans op uitstroom, hoog risico op regelovertreding
- D. Lage kans op uitstroom, hoog risico op regelovertreding

De uitkomst van de DPS-matrix werd – samen met de input die uit het -poortgesprek naar voren kwam - gebruikt om een objectieve en gemotiveerde keuze te kunnen maken tussen een verkorte aanvraag procedure of een reguliere procedure.

Verschil verkorte/reguliere procedure

In de praktijk komt het verschil tussen de verkorte procedure en de reguliere procedure neer op verschil in de uitvraag van informatie die de aanvrager van een bijstandsuitkering moet aanleveren:

- Bij de verkorte procedure dient de aanvrager bankafschriften van één voorafgaande maand aan te leveren.
- Bij de reguliere procedure dient de aanvrager – in beginsel - bankafschriften over de voorafgaande periode van 3 maanden aan te leveren, zoals dat vóór de invoering van de DPS-matrix voor iedereen gold.

Verder zijn er verschillen in controlewerkzaamheden en de werkwijze tijdens het aanvraagproces.

Concludeert de poortmedewerker op basis van het gesprek – ongeacht de uitkomst van de DPS-matrix – dat een aanvrager mogelijk geen (volledig) recht heeft op een Participatiewetuitkering, dan wordt er aanvullend gecontroleerd en wordt een extra gesprek gepland.

Het doel van deze werkwijze is te voorkomen dat betrokkenen onterecht ontvangen uitkeringen moesten terugbetalen met alle nadelige effecten die daardoor kunnen ontstaan (boetes, schulden en hogere terugvorderingslasten). Daarnaast was het ook van maatschappelijk belang (het voorkomen van het onrechtmatig verstrekken van een uitkering met als effect ongewenst hogere overheidsuitgaven dan nodig).

Met andere woorden: iedere aanvrager werd gecontroleerd, maar de intensiteit van de controle hing af van het geconstateerde risico.

Resultaten gebruik DPS-matrix

(tevens beantwoording vraag 2)

WIL hecht er grote waarde aan om aanvragers van een uitkering niet onnodig te belasten met het overleggen van een grote hoeveelheid documenten.

Uit de cijfers komt naar voren dat we minder mensen hebben belast met het onnodig opvragen van documenten om hun uitkeringsaanvraag te kunnen beoordelen. In de periode 2017-2021 kwam gemiddeld 4 van de 5 aanvragers in aanmerking voor de verkorte aanvraagprocedure.

Verder heeft in de periode mei 2017 tot en met februari 2018 een themacontrole plaatsgevonden. Doel van de themacontrole was de effectiviteit van de analyse te onderzoeken.

Uit een analyse van de cijfers bleek het systeem DPS te werken. Het tijdens de themacontrole ontdekte percentage onterecht verstrekte uitkeringen bij de groep die de verkorte procedure had gevolgd, was nagenoeg even hoog als de groep die de reguliere route had gevolgd. Terwijl eerstgenoemde groep bij de afhandeling van de aanvraag minder intensief gecontroleerd was dan laatstgenoemde.

De verwachte tijdsvoordelen waren door het gebruik van DPS-matrix en de bijbehorende werkinstructie behaald en de voorziene risico's (meer regelovertreding bij uitkeringsgerechtigden van wie de aanvraag via de verkorte procedure was gegaan) hebben zich niet voorgedaan. Evenmin is gebleken dat betrokkenen in de problemen kwamen als gevolg van de nieuwe werkwijze. Besloten werd dan ook het gebruik van de DPS bij de Poort te continueren.

Gevolgen DPS-matrix voor aanvragers

(tevens beantwoording van de vragen 7 en 8)

U vraagt ons of onze inwoners financiële en/of immateriële schade hebben geleden door gebruikmaking van de DPS-matrix. Ook vraagt u op welke wijze wij de betreffende inwoners informeren of in geval van schade compenseren.

WIL is van mening dat inwoners financiële noch immateriële schade hebben geleden door gebruikmaking van de DPS-matrix. Als een aanvraag werd afgewezen of buiten behandeling werd gesteld dan was dit nooit het directe resultaat van de uitkomst van de DPS-matrix, wel van de uitkomsten van het uitgevoerde onderzoek.

Niet een systeem maar uit onderzoek naar boven gekomen feiten bepaalden de toekenning of afwijzing dan wel buiten behandeling stelling van een aanvraag.

Het gebruik van de DPS-matrix heeft er juist voor gezorgd dat er minder informatie werd opgevraagd. Hadden wij de DPS niet gebruikt dan had iedereen evenveel informatie moeten aanleveren, namelijk conform de reguliere route. Het gebruik van de DPS-matrix heeft daarom geen schade voor onze inwoners opgeleverd. Hierdoor is compensatie niet aan de orde.

Aan het besluit tot stopzetting van de DPS-matrix is in de landelijke en lokale media aandacht besteed. Vorig jaar juni plaatsten wij een statement op onze website (bijlage 2). Daarnaast hebben wij raadvragen vanuit de vier gemeenten beantwoord en de informatie is gedeeld en besproken met de cliëntenraad.

Doordat er geen schade is ontstaan voor aanvragers, was er voor het bestuur ook geen aanleiding om aanvragers individueel te informeren.

Ontwikkelingen DPS-matrix binnen WIL

Voor 2016

Inwoners die een uitkering aanvragen bij WIL, melden zich bij de Poort. Na een persoonlijk gesprek met een medewerker, werd van alle klanten veel informatie – voorzien van bewijsstukken - gevraagd om te bewijzen dat ze recht hadden op een uitkering.

2016

WIL startte met het gebruik van de diagnose- en matchingstool van leverancier CompetenSYS B.V.

Als extra module werd hierbij ook toegevoegd de door CompetenSYS geleverde DPS-matrix. DPS staat voor: Diagnosticeren, Plannen en Sturen. Dit instrument hielp om in het poortproces op een objectieve manier te bepalen wie de reguliere dan wel de verkorte aanvraagprocedure kon doorlopen.

2021 - Aanpassingen DPS-matrix

In 2021 is WIL door de leverancier benaderd met de mededeling dat er in een andere gemeente een beheertoets op basis van de Algemene verordening gegevensbescherming (Avg) op de DPS-matrix was uitgevoerd en dat op basis daarvan de software op een aantal punten was aangepast. De leverancier kon die aanpassing ook voor WIL uitvoeren en daar heeft WIL gebruik van gemaakt.

Enkele vragen die onderdeel waren van de landelijke fraudescorekaart zijn toen aangepast. Zo werd een vraag over het wonen in een 'risicowijk' – bij WIL werd hier overigens geen gebruik van gemaakt, omdat de WIL-gemeenten de wijken niet op een dergelijke manier hebben ingedeeld - uit de DPS-matrix verwijderd. Verder werd een vraag over de woonsituatie (antwoordmogelijkheid 'woonwagen', waaraan een hogere score was verbonden) aangepast in die zin dat 'woonwagen' als antwoordmogelijkheid werd verwijderd. Ook werden toen bedragen voor woonlasten en inkomen geactualiseerd en werd bij de presentatie van de aanpassingen aan de medewerkers extra benadrukt dat de ruimte voor het eigen oordeel goed moest worden gebruikt.

Juni 2022 – Besluit tot stopzetting

Het MT van WIL heeft op 17 juni 2022 besloten te stoppen met het gebruik van de DPS-matrix. Leverancier CompetenSYS heeft het systeem op 20 juni 2022 buiten gebruik gesteld. Op 8 juli heeft het dagelijks bestuur (DB) van WIL gesproken over het onderwerp en een opzet van een raadsbrief besproken waarin het DB de gemeenteraden informeert over het gebruik van en het stoppen met de DPS-matrix.

5. Ontwikkelingen vanaf juni 2022

(tevens beantwoording vraag 4)

Overwegingen stopzetting gebruik DPS-matrix

De reden om de DPS-matrix buiten gebruik te stellen was dat WIL – naar aanleiding van vragen van onderzoeksjournalisten van het radioprogramma Argos – constateerde dat de matrix niet met enige regelmaat gevalideerd was.

De gebruikte criteria en de weging in de matrix zou opnieuw met onderzoek moeten worden gevalideerd, wat onze leverancier niet tot zijn rol rekende en dat landelijk zou moeten worden opgepakt. De landelijke ontwikkelaar van dit instrument is evenwel opgeheven. Dit betekende dat de matrix niet meer actief werd ondersteund, noch periodiek gevalideerd door de initiële ontwikkelaars. Voor de leverancier was de constatering hiervan aanleiding om met de DPS-methodiek te stoppen.

Een besluit uit september 2020 van het Bureau Keteninformatie Werk en Inkomen om de fraudescorekaart buiten gebruik te stellen werd ons pas bekend nadat wij hierop gewezen waren door eerdergenoemde onderzoeksjournalisten.

Dat geldt eveneens voor het advies van de VNG uit 2020 aan de gemeenten om geen gebruik meer te maken van de fraudescorekaart. WIL had hier geen kennis van. Dat is anders dan in de media is gesuggereerd.

Ook leverancier CompetenSYS heeft aangegeven niet eerder kennis te hebben genomen van het BKWI-besluit of van een VNG-advies.

Schriftelijk materiaal gericht aan onze organisatie over deze besluitvorming vanuit het BKWI of de VNG hierover hebben we niet gevonden. De VNG heeft toegelicht dat er ook géén schriftelijk advies of brief aan WIL is gezonden. De VNG zegt WIL telefonisch te hebben benaderd (althans, ze geven aan dat er een ‘vinkje’ bij onze naam gezet is) maar ze kunnen niet zeggen met welke persoon ze gesproken hebben.

Nadat WIL in juni 2022 het besluit om te stoppen met de DPS-matrix genomen had en een reconstructie uitvoerde op het BKWI-besluit en het VNG-advies vonden we in de Stand van de Uitvoering sociale zekerheid van het Ministerie van SZW van 11 december 2020 op bladzijde 33 een paragraaf waarin wordt ingegaan op de beëindiging van de inzet van de fraudescorekaart door het BKWI. Doordat WIL een andere term gebruikt – namelijk DPS-matrix – en deze nooit via Suwinet gebruikt heeft, heeft dit signaal over de fraudescorekaart ons niet gealarmeerd.

Na het besluit om met de DPS-matrix te stoppen heeft de leverancier de software (SaaS-dienstverlening) aangepast en werden in overleg met WIL de code en de data uit het systeem vernietigd, zodat de DPS-matrix ook niet meer kon worden gebruikt. De vastgestelde DPS-rapportages bleven hierbij - conform de wettelijke vereisten voor archivering - voor raadpleging uiteraard wel beschikbaar.

Het besluit om te stoppen is via een statement op de website van WIL gedeeld. Zie bijlage 2 voor dit volledige statement.

Alternatieve aanpak controle rechtmatigheid

Direct na het stopzetten van het gebruik van de DPS-matrix kregen alle aanvragers voor een uitkering de verkorte aanvraagroute. Een uitzondering hierop, oftewel maatwerk, bleef mogelijk. Vervolgens is gekeken naar een nieuwe aanpak en deze is in juni 2023 door het dagelijks bestuur vastgesteld. In de nieuwe aanpak wordt geen gebruik gemaakt van een vervangend instrument met frauderisicoprofielen.

We zetten bij de uitkeringsintake in op preventie en de menselijke maat. Wij kiezen op de eerste plaats voor de verkorte route (route A) voor het afhandelen van aanvragen. Dat is het inleveren van 1 maand bankafschriften. Is naar het oordeel van de poortmedewerker op basis van concrete signalen een bredere uitvraag nodig, dan volgt de aanvrager de reguliere route (route B).

6. Verhouding gebruik fraudescorekaart tot de vereisten van de Avg

U vraagt ons om de AP te informeren over hoe het gebruik van de fraudescorekaart zich verhoudt tot de vereisten van de Avg.

Bij de beantwoording van de vragen van de AP is een vergelijking gemaakt van de werking van de DPS-matrix t.o.v. de Avg-richtsnoeren voor geautomatiseerde besluitvorming en profilering.

Hierbij merken we vooraf op dat WIL van mening is dat met de inmiddels gebleken feiten – in de kern het ontvallen van de validiteit van in de DPS-matrix gekozen variabelen en de weging daartussen – het instrument DPS-matrix niet meer voldoet aan de daaraan te stellen eisen. Het instrument is dan ook in juni 2022 definitief buiten gebruik gesteld.

Verder merken we op dat de DPS-matrix geen gebruik maakt van 'big data', kunstmatige intelligentie of machinaal leren. Evenwel is de DPS-matrix binnen het kader van de Avg een vorm van profilering en door de inbouw in de software van CompetenSYS te beschouwen als een vorm van geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens.

De DPS-matrix was een beslisondersteunend instrument voor de poortmedewerker om een inschatting te maken over de kans op uitstroom en het risico op regelovertreding. De DPS-matrix was een vragenlijst die door de poortmedewerker werd ingevuld. Hierbij werden aan diverse antwoorden en de combinatie van deze antwoorden punten toegekend die tot een advies over de kans op uitstroom en het risico op regelovertreding leidden.

De variabelen en de weging tussen deze variabelen werden door de oorspronkelijke ontwikkelaars met onderzoek en praktijktoetsing vastgesteld. Deze variabelen en de weging werden in een puntenweging vastgelegd.

Geen geautomatiseerde besluitvorming

De DPS-matrix gaf een advies. De poortmedewerker kon van dit advies gemotiveerd afwijken. Hiermee was er sprake van menselijke tussenkomst om de gegeven geautomatiseerde adviezen aan te kunnen passen als de medewerker, gelet op basis van feiten of omstandigheden, een andere inschatting maakte.

Ongeacht of er sprake was van een hoog of een laag risico op regelovertreding, altijd werd dit gevolgd door een administratieve controle van de opgevraagde bewijsstukken.

In veel gevallen was dit al voldoende om tot een beoordeling van het recht op bijstand te kunnen komen. Bleven er na de administratieve screening vragen over, dan leidde dat tot een intensieve controle, waar opnieuw een gesprek deel van uit maakte.

Dit stond los van het advies van de DPS-matrix omdat de DPS matrix alleen maar ging of de aanvraag regulier of verkort kon worden uitgevoerd.

Doorwerking van vastgestelde DPS-profielen

De doorwerking van het vastgestelde profiel laag risico op regelovertreding was dat er minder informatie werd opgevraagd bij de aanvrager van bijstand. Dit was zowel van nut voor de betrokken aanvragers om bijstand als voor WIL:

- Voor betrokken aanvragers werd de controledruk verlaagd;
- Voor WIL leidde dit tot lagere controle-inspanningen tijdens het aanvraagproces en daarmee tot lagere kosten.

Er was geen verdere doorwerking. Na het aanvraagproces speelde het eerder verkregen (en onderzochte) risicoprofiel geen rol meer. Het risicoprofiel werkte niet door bij hercontroles. Na de toekenning van de uitkering is het proces van controle en toezicht volledig gebaseerd op signalen.

DPIA

(tevens beantwoording van vraag 5)

U vraagt of wij na 5 februari 2020 een (nieuwe) gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA) hebben uitgevoerd. Wij hebben (eerder of na 5 februari 2020) voor het gebruik van de DPS-matrix geen volledige DPIA uitgevoerd.

Het doel van de DPS-matrix was een efficiënter aanvraagproces met minder controle voor de aanvragers daar waar dat mogelijk was. Hierdoor ontbrak enig negatief risico, laat staan hoog risico bij het gebruik van de DPS-matrix.

Wel is, zoals eerder al beschreven, WIL in 2021 benaderd door de leverancier met de mededeling dat er in een andere gemeente een beheertoets Avg op de DPS-matrix was uitgevoerd waarbij expliciet aandacht was besteed aan de Avg-aspecten van dit instrument; onderdelen welke ook aan bod komen in een DPIA.

Op basis daarvan was de software op een aantal punten aangepast en die aanpassing is bij WIL ook doorgevoerd.

Toetsing vereisten bij profilering en geautomatiseerde besluitvorming

Profilering en geautomatiseerde besluitvorming kunnen risico's met zich meebrengen voor de rechten en vrijheden van personen, waarvoor passende waarborgen moeten worden geboden.

De Avg omvat bepalingen voor de bestrijding van de risico's die ontstaan door profilering en geautomatiseerde besluitvorming, met name op het gebied van de persoonlijke levenssfeer. De Avg omvat bepalingen die ervoor moeten zorgen dat profilering en geautomatiseerde individuele besluitvorming (met of zonder profilering) niet zodanig worden gebruikt dat ze ongerechtvaardigde gevolgen hebben voor de rechten van personen.

Verwerkingsverantwoordelijken kunnen profilering en geautomatiseerde besluitvorming toepassen zolang zij aan alle beginselen voldoen en een rechtsgrond voor de verwerking hebben. In de richtsnoeren worden de bepalingen van de Avg toegelicht voor profilering en geautomatiseerde individuele besluitvorming. Dit omvat ook besluitvormingsprocessen die niet uitsluitend geautomatiseerd zijn, waartoe ook de DPS-matrix kan worden gerekend.

Rechtsgrond

De rechtsgrond voor de verwerking van persoonsgegevens met betrekking tot de rechtmatigheid van bijstandsverlening is de Participatiewet en de loaw (Inkomensvoorziening oudere en arbeidsongeschikte werklozen).

Voor het aanvragen van een bijstandsuitkering is betrokkene verplicht vragen te beantwoorden en medewerking te geven aan de beantwoording van verdere vragen die nodig zijn om het recht op bijstand vast te stellen. Bij het aanvraagproces werd de door de aanvrager in een persoonlijk gesprek gegeven informatie door de poortmedewerker gebruikt bij het invullen van de DPS-matrix. Dit om mee te nemen in de beoordeling of er sprake is van een hoog of laag risico op regelovertreding en op grond hiervan objectief de keuze te maken voor de verkorte of de reguliere route.

De aanvragers van bijstand waren er, mede door voorlichting tijdens het persoonlijk gesprek, mee bekend dat WIL moet vaststellen of de aanvrager daadwerkelijk recht heeft op een uitkering. Wij kunnen ook uitleggen waarom de gestelde vragen noodzakelijk zijn bij de beoordeling van de aanvraag.

Minimale gegevensverwerking

Voor de DPS-matrix werden de door de ontwikkelaars uitgewerkte vragen verwerkt. Er werden uitsluitend gegevens in verwerkt die ook al vereist waren (en zijn) voor het beoordelen van een bijstandsaanvraag. Er zijn geen extra gegevens gevraagd of gebruikt in de vragenlijst. Integendeel, als gevolg van het gebruik van de DPS-matrix vroegen we bij het grootste deel van de aanvragers juist minder gegevens op dan wettelijk en volgens vaste jurisprudentie is toegestaan.

Juistheid

De gebruikte gegevens werden bij de bijstandsaanvraag gecontroleerd op juistheid.

Archiefverplichtingen en opslagbeperking

In de DPS-matrix is geen sprake van een automatisch lerend algoritme waarvoor het voordelen zou hebben om gegevens langer te bewaren om hiermee verbanden te kunnen analyseren.

Voor het bewaren van gegevens rond de bijstandsuitkering wordt door WIL de wettelijke termijn van 10 jaar gehanteerd. Dit geldt ook voor de gegevens van de DPS-matrix. Bij het besluit tot stopzetten van de DPS-matrix zijn de databestanden vernietigd, zodat deze gegevens niet meer opnieuw konden worden gebruikt. De via de DPS-matrix gemaakte rapporten bleven hierbij - conform de wettelijke eis t.a.v. het archiveren van documenten die betrekking hebben op de bijstandsverlening - voor raadpleging beschikbaar.

Rechten van betrokkenen

Inwoners die aanvragen bij WIL doen worden voorgelicht over hun rechten en plichten binnen de bijstand en het feit dat WIL het recht op bijstand op elk moment kan controleren.

Inwoners met een bijstandsuitkering hebben het recht op inzage in hun persoonsgegevens en kunnen bezwaar maken tegen de hierin vastgelegde gegevens, waartoe uiteraard ook de gebruikte gegevens en uitkomsten van de DPS-matrix behoren. De uitkomsten van de DPS-matrix kunnen op verzoek van een betrokkene goed worden toegelicht. Hierdoor kan er voldaan worden aan de rechten van betrokkenen conform Avg. Daarnaast was het hebben van een menselijke blik ingebouwd in het werkproces.

Conclusie

WIL vertrouwde mede op de door een andere gemeente uitgevoerde Avg-beheertoets. De impact van de matrix was proportioneel en stond in verhouding tot het beoogde doel.

Dit laat onverlet dat in 2022 – met de toen bij ons bekende informatie over het ontvallen van de validiteit van het achterliggend model - de logische conclusie ook moest zijn om niet langer van de DPS-matrix gebruik te willen maken.

7. Uitspraak 5 februari 2020 van rechtbank Den Haag

Toetsing DPS-matrix in relatie tot uitspraak Syri

(tevens beantwoording vragen 1 en 3)

Door de AP is gevraagd waarom WIL gebruik is blijven maken van de DPS-matrix na de uitspraak van de rechtbank Den Haag uit 2020 tegen de Staat rond het gebruik van het Systeem Risico Indicatie (Syri). En of er besluitvorming heeft plaatsgevonden over de voortzetting van de DPS-matrix.

Deze uitspraak heeft destijds geen aanleiding gegeven tot een herbeoordeling van de bij WIL in gebruik zijnde DPS-matrix. Daarom heeft er ook geen besluitvorming plaatsgevonden. In een terugblik kan dit verklaard worden door het feit dat het Systeem Risico Indicatie (Syri) een compleet andere opzet, karakter en impact had dan de DPS-matrix. Wij lichten dit kort als volgt toe:

- Syri werd gebruikt voor handhavingsdoeleinden en het opsporen van fraude, terwijl de DPS-matrix advies gaf om minder informatie op te vragen dan voorheen gebruikelijk. De DPS-matrix kon alleen zorgen voor een positieve afwijking.
- Syri was een groot en uitgebreid landelijk opgezet systeem waarin van een groot aantal (overheids)instanties informatie bij elkaar werd gebracht uit veel verschillende databronnen. In de DPS-matrix wordt geen gebruik gemaakt van externe data en wordt ook geen data gedeeld van ons naar anderen. De DPS-matrix is niet meer (of minder) dan een vragenlijst met een achterliggende telling die door de poortmedewerker wordt ingevuld, waarbij de medewerker nog de mogelijkheid had om het advies aan te passen aan de hand van zijn professioneel oordeel.
- In Syri werd gewerkt met een zeer uitgebreide set van persoonsinformatie welke met behulp van (niet openbaar gespecificeerde) risicomodellen en risico-indicatoren met geavanceerde datatechnieken onderzocht werden. In de DPS-matrix wordt gewerkt met een beknopte vragenlijst, waarbij aan diverse antwoorden vaste waarden werden toegekend die leiden tot een advies. Deze meetwaarden werden destijds door de ontwikkelaars van de fraudescorekaart gevalideerd en getoetst.
- Syri had als resultaat een risicomelding die gedurende een langere periode door verschillende instanties kon worden gebruikt, zonder dat transparant was op grond waarvan deze risicomeldingen waren gebaseerd. De DPS-matrix was bij WIL uitsluitend intern (en alleen in het stadium van de aanvraag) beschikbaar voor de eenvoudige toepassing om een bewuste en gedocumenteerde keuze te maken ten aanzien van de te volgen route in het aanvraagproces.
- Syri had als resultaat een geautomatiseerd tot stand gekomen risicomelding die volledig gebaseerd werd op data-analyse. De uitslag van de DPS-matrix daarentegen werd altijd door tussenkomst van een medewerker vastgesteld.

Totta

WIL maakte van januari 2016 tot halverwege 2019 wel gebruik van een ander instrument om fraude op te sporen, Totta genaamd. Dit was gebaseerd op een zelflerend algoritme en was daarmee in zekere zin wèl vergelijkbaar met een systeem als Syri.

Voor het voortzetten van een dergelijk systeem was het uitvoeren van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling (DPIA) wat ons betreft noodzakelijk. Om verschillende redenen besloten wij om die DPIA niet uit te voeren, dus stopten we met het gebruik van dit instrument.

Omdat de DPS-matrix van een andere orde was dan zo'n zelflerend algoritme als Totta of Syri, zagen wij op dat moment geen aanleiding om te stoppen met het gebruik van de DPS-matrix.

Betrokkenheid functionaris gegevensbescherming WIL

(tevens beantwoording vraag 6)

De FG is betrokken geweest bij gesprekken over de inschatting van de gevolgen van de uitspraak van de rechtbank, maar dit heeft niet geleid tot een besluit over het (verder) gebruik van de DPS-matrix, omdat wij in gezamenlijkheid van mening waren dat de twee instrumenten niet vergelijkbaar zijn.

De FG zag het gebruik van de matrix niet als een risicovol proces waar een DPIA op moest worden uitgevoerd. De FG heeft in de loop der tijd gesprekken gevoerd met de projectleider van de DPS-matrix naar aanleiding van het gebruik van de DPS-matrix. Uit dit onderzoek bleek dat de DPS gebaseerd is op landelijk onderzoek en slechts ondersteunend was aan de medewerker. Er was daarmee geen sprake van automatische besluitvorming. Daarnaast constateerde de FG dat het gebruik van de gekozen methodiek ervoor zorgde dat WIL minder informatie van aanvragers van bijstand vroeg dan vergelijkbare organisaties en was hij daardoor van mening dat het eventuele nadelige effect van de DPS-matrix beperkt was.

Ook de FG was niet op de hoogte van het besluit van BKWI om de fraudescorekaart uit de lucht te halen en de oproep van de VNG om met het gebruik van de fraudescorekaart te stoppen.